

میراث کهن

مقالاتی در ایران شناسی

دکتر مزینه عسیدی

سرشناسه	: مشیری تفرشی، منیژه، ۱۳۲۲-
عنوان و نام پدیدآور	: میراث کهن (مقالاتی در ایران شناسی) / منیژه مشیری.
مشخصات نشر	: تهران: منیژه مشیری تفرشی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۷ ص.
شابک	: 978-622-00-1347-1
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: خاورشناسی — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	: Oriental studies-- Addresses, essays, lectures*
رژوع	: ایران شناسی — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	: Iran -- Study and teaching -- Adresses, essays, Lectures
رده بند کنگره	: ۱۳۹۷ م ۵۴۹/۸ DS۲۳
رده بند ده	: ۹۵۰
شماره کتابشناختی ملی	: ۵۳۷۴۵۹

میراث کهن

(مقالاتی در ایران شناسی)

دکتر منیژه مشیری

چاپ اول، ۱۳۹۷

تیراژ، ۲۰۰ نسخه

حق هرگونه چاپ و نشر برای مؤلف محفوظ است.

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۳۳۷۵۹۶۴۶

۲۵۰۰۰۰ ریال

فهرست

۹	پیشگفتار
۱۱	نوروز و نگاه‌های کهن به سفره هفت‌سین
۱۲	مراسم نوروز
۱۵	نوروز و سفر هفت‌سین
۱۶	باورهای مردم جهان درمیان
۱۷	آمایش‌پندان
۱۸	بهمن
۱۹	اردیبهشت
۱۹	شهریور
۲۰	اسفند
۲۱	خرداد
۲۱	آمرداد یا مرداد
۲۲	سفره هفت‌سین و تحولات آن در طول تاریخ
۲۳	نماد آمایش‌پندان بر روی سفره هفت‌سین
۲۴	نماد بهمن
۲۵	نماد اردیبهشت
۲۵	نماد شهریور
۲۵	نماد اسفند
۲۶	نماد خرداد و امرداد
۲۹	خرداد و امرداد در گذر زمان
۳۱	خرداد در متن‌های اوستایی
۳۳	امرداد در متن‌های اوستایی

۳۴	خرداد و امرداد در متن های پهلوی
۳۶	خرداد در واژه نامه های فارسی
۳۷	امرداد در واژه نامه های فارسی
۳۹	خرداد و امرداد در ادبیات سامی
۴۰	هاروت و ماروت در قرآن کریم
۴۱	تفسیرها
۴۵	سرچشمه ها
۴۷	اسطخیر ارمنی
۴۸	آرامازد
۴۹	آنا بیت
۵۰	آستخیک
۵۱	نانه
۵۱	واهاگن
۵۱	مهر یا میترا
۵۲	تیر
۵۲	آفتاب
۵۳	مهتاب
۵۳	ستارگان
۵۳	درخت
۵۴	آتش
۵۴	آب
۵۵	باور هایی درباره رستنی ها در ایران زمین
۵۵	از اسطوره تا امروز
۵۵	طبیعت پرستی
۵۷	رستنی های اسطوره ای در متون کهن ایرانی
۵۷	مشی و مشیانه
۵۸	گیاه هوم
۵۹	درخت گوگرد
۶۰	درخت همه تخمک
۶۱	درخت آسوریک

۶۲	سرو کاشمر و سرو فریومد
۶۴	درخت و آئین مهرپرستی
۶۵	درخت در قرآن کریم
۶۵	درخت در شاهنامه
۶۵	درخت سخنگو
۶۶	نذر کاشتن درخت
۶۷	آسیب زدن به درختان
۶۷	درختان سرو و چنار ایران
۶۷	درختان سرو و چنار استان یزد
۶۷	سرو آروه
۶۸	سرو و ستای
۶۸	سرو منگابا
۶۹	چنار تنگ چنار
۶۹	چنار باجگان
۶۹	چنار کرخنگان
۶۹	چنار اسلامی (فرشاه)
۷۰	چنار خونبار قزوین
۷۱	درختان کهنسال تهران و تجریش
۷۲	باورهای کنونی درباره درختان
۷۲	نذر و حاجت خواستن از درختان
۷۲	درخت و دیدن ماه نو در آسمان
۷۳	بریدن درخت
۷۳	ضامن درختان بی ثمر شدن
۷۴	خوابیدن زیر درخت گردو
۷۴	اهمیت درخت سرو در فرهنگ ایران
۷۶	سرچشمه ها
۷۷	نقش آجیل ها در مراسم سنتی ایران
۷۷	آجیل چیست؟
۷۸	آجیل ها در مراسم
۷۸	آجیل شیرین و آجیل شور

- ۷۸..... آجیل مشکل گشا.
- ۷۹..... داستان آجیل مشکل گشا.
- ۸۳..... مشکل گشا و زردشتیان یزد.
- ۸۳..... «مشکل آسان» و پارسیان هند.
- ۸۵..... مرد فقیر یا داستان ایزد بهرام «مشکل آسان»، دفع کننده شر.
- ۹۲..... سپاسگزاری.
- ۹۲..... سرچشمه ها.
- ۹۳..... اعتقاد به «چشم بد» از دوران باستان تا امروز.
- ۹۳..... چشم زخم چیست؟
- ۹۴..... چه کسی چشم می زند؟
- ۹۵..... چشم زخم در متن اوستایی و پهلوی.
- ۹۶..... چشم زخم در آن ریم و نهج البلاغه.
- ۹۷..... روش های مختلف دفع چشم زخم از نظر مردم.
- ۹۹..... دود کردن اسفند.
- ۱۰۱..... شکستن تخم مرغ.
- ۱۰۲..... مهره نظر قربانی.
- ۱۰۳..... دفع چشم زخم در نواحی شمال ایران.
- ۱۰۴..... اعتقاد به چشم زخم در سایر کشورها.
- ۱۰۴..... چشم زخم در ادبیات فارسی.
- ۱۰۶..... تاریخ بیهقی.
- ۱۰۶..... اعتقاد به چشم زخم در جامعه امروز.
- ۱۰۷..... سپاسگزاری.
- ۱۰۸..... سرچشمه ها.
- ۱۰۹..... خانواده در ایران قبل از اسلام.
- ۱۱۸..... سرچشمه ها.
- ۱۱۹..... مانی و آئین او.
- ۱۳۱..... یزیدی ها.

پیشگفتار

جهان ماندگار است و ما رفتنی
به گیتی نماند به جز گفتمانی
(فردوسی)

روزگاری در بخشی از کره زمینی به نام «آریا» زندگی می کردند. در مورد محل سکونت اولیه این قوم چه نظریه وجود دارد. بعضی از صاحب نظران محل زندگی اولیه آنها را آسیای میانه، بعضی سواحل رود دانوب و بعضی شبه جزیره اسکانندیناوی می دانند.

بر طبق متون کهن و اسطوره های ایرانی، به خاطر تپید شرایط آب و هوایی محل سکونت، این افراد مجبور به مهاجرت شدند. گروهی از اینها به شبه جزیره هند، گروهی به بخشی از اروپا و گروهی به سرزمین هخامنشی ایران قدیم، که امروزه از آن به نام «ایران بزرگ» یاد می شود، کوچ کردند. ایران بزرگ شامل بخش وسیعی از خاورمیانه و خاور نزدیک امروزی بوده است. مهاجرت این قوم به تدریج و در طول سالیان دراز انجام شده است.

به طور کلی فرهنگ اقوام بنابه دلایلی، از جمله تاخت و تاز اقوام بیگانه به سرزمین شان، شرایط اقتصادی، اجتماعی - سیاسی و تأثیر پذیری از فرهنگ

ساکنان کشورهای همسایه دستخوش تغییراتی می‌شود. علاوه بر این عوامل، قومی که مهاجرت می‌کند فرهنگ ساکنان بومی سرزمین جدید نیز خواه ناخواه فرهنگش را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در مورد قوم آریا نیز همین اتفاق افتاد.

بررسی تطبیقی پاره‌ای از جنبه‌های فرهنگی، از جمله زبان و بعضی از آداب و رسوم و اسطوره‌های مردمان ساکن در سرزمین‌های ذکر شده در بالا، شباهت‌هایی را نشان می‌دهد. ردیابی این شباهت‌ها تا دوران گذشته دلالت بر این دارد که سرچشمه این وجوه اشتراک یکی است و این خود مَهر تأییدی است. اینکه این قوم روزگاری کنار هم و در یکجا زندگی می‌کرده‌اند.

نگارنده در مقالاتی از این کتاب که به باورها و آداب و رسوم و اسطوره‌های مردم ایران امروزی مربوط می‌شود به بررسی ریشه آنها پرداخته و در حد امکان سیر تحول این آداب و رسوم و باورها و اسطوره‌ها را از دوران بسیار کهن آریایی تا امروز، ردیابی کرده است. همچنین اگر شباهت‌هایی امروزه بین این آداب و رسوم با رزم‌های دیگر یافته، آنها را ذکر کرده است. تاریخ نشان می‌دهد که این سرزمین نیز از بسیاری عوامل تغییردهنده فرهنگ و تمدن در امان نبوده است. بارها مورد هجوم قرار گرفته و مهاجمان با توسل به زور، خشونت، ارباب، کشت و کشتار، و رحمانه، کتاب‌ها را سوزانده و میراث فرهنگی‌اش را با خاک یکسان کرده‌اند. به عبارت دیگر این سرزمین فراز و نشیب‌های ویرانگر و سهمگین بی‌شماری را تجربه کرده است؛ پس، به راستی راز ماندگاری پاره‌ای از آداب و رسوم و باورها و اسطوره‌های این سرزمین که به صورت میراثی کهن و گرانبها به ما رسیده، در چیست؟

نگارنده از آقای مسعود فیروزخانی مدیر محترم مؤسسه علم روز، به جهت زحماتی که از ابتدای تدوین این کتاب تا مرحله چاپ آن متحمل شدند و در تمام این مدت صمیمانه، با دقت و علاقمندی بسیار همه مراحل را مدبرانه مدیریت کردند، تشکر ویژه می‌نماید.